

توضیح المسائل

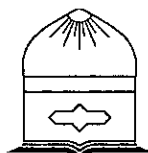
(عبادات و معاملات)

مطابق با فتاویٰ

مرجع عالیقدر حضرت آیت الله العظمی

سید محمد سعید طباطبائی حکیم

سر شناسه : طباطبائی حکیم، محمد سعید، ۱۹۳۵م -
 عنوان و پدیدآور: توضیح المسائل / مطابق با فتاوی سید محمد سعید طباطبائی حکیم.
 مشخصات نشر: قم، مهر ثامن الأئمة (عجله) : ۱۴۳۴هـ.ق = ۱۳۹۱هـ. ش = ۲۰۱۲م
 مشخصات ظاهری : ۲ جلد، در یک جلد. ۸۴۸ صفحه. چاپ اول
 قیمت: ۹۰،۰۰۰ ریال
 شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۰۵۷-۶۸-۳ ISBN:
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا.
 یادداشت: ج ۱. بخش عبادات. ج ۲. بخش معاملات.
 موضوع فقه جعفری - رساله عملیه.
 موضوع: معاملات (فقه) - رساله عملیه.
 موضوع: عبادات شیعه (فقه) - رساله عملیه.
 رده بندی کنگره: ۲/۵ ط ۱۸۳/۹/ BP
 رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۳۲۲

تألیفات مرتبین العالیین

اصفهان - خ علامه‌ی مجلس - بقبره‌ی علامه‌ی مجلسی (سجاد)

تلفن: ۰۳۱۱۴۴۸۵۲۶۱ و ۰۹۱۳۲۱۰۶۹۷۰

قم - خیابان ارم - پاساژ قدس طبعه‌ی زیر زمین پلاک ۱

تلفن ۰۲۵۱۷۷۴۸۵۱۵ - ۰۱۵۱۰۴۹۷۹۰

چاپ اول

۱۴۳۴هـ.ق - ۱۳۹۱هـ.ش

نام کتاب: توضیح المسائل
 تألیف: آقای حکیم (مد ظله)
 چاپخانه: پرستش
 تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه
 قیمت: ۹۰،۰۰۰ ریال
 ناشر: مهر ثامن الأئمة (عجله)
 شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۰۵۷-۶۸-۳

«کلیه حقوق محفوظ و در انحصار ناشر است.»

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين، و الصَّلَاة و السَّلَام على سيدنا محمد و آله الطَّيِّبين الطَّاهرين، و لعنة الله على اعدائهم اجمعين الى يوم الدين. و بعدی: چنین می گوید بنده نیازمند به درگاه خداوند بی نیاز، « سید محمد سید حکیم » فرزند حضرت حجت الاسلام و المسلمین، آیت الله « سید محمد علی طباطبائی حکیم رشتی ». این رساله عملیه، که مسائل مورد نیاز را در بر دارد، گزیده‌ای از رساله « منهاج الصالحین » است، که به همان شیوه تنظیم یافته، و عمده مسائل مندرج در آن، به صورت فشرده در اینجا آمده است. احکامی که در این رساله بیان شده بر سه قسم است:

۱ - فتوا

در هر مسأله‌ای که مجتهد فتوا بدهد، مقلد باید به فتوای مرجع تقلید خود عمل کند و هرگز نمی تواند از آن سرپیچی کند.

۲ - احتیاط واجب

در هر مسأله‌ای که مجتهد فتوا ندهد و بگوید: « بنابر احتیاط واجب باید چنین کرد » مقلد دو راه دارد:

(۱) به حکمی که به عنوان احتیاط واجب بیان شده عمل کند.

۲) با رعایت - الأعلّم فالأعلّم - به مجتهد دیگر رجوع نماید.
در این رساله در هر مورد که احتیاط وجوبی هست به صراحت گفته شده: « بنابر احتیاط واجب ».

۳ - احتیاط استنبابی

در مواردی است که ما به ترخیص و اختیار فتوی می دهیم ، و چون احتمال الزامی بودن آن هم هست، بحدیکه رعایت کردن آن احتمال خوب است ولی لازم نیست.
در این رساله موارد احتیاط استنبابی به تعبیر: « بهتر است » بیان شده است.

از خداوند منان می خواهیم که ما را از لغزش در کردار و گفتار مصون بدارد، و توفیق خدمت به خلق و اخلاص در عمل عنایت فرماید. که او بهترین یار و مددکار است.

یکی از امتیازات جهان تشیع در طول قرون و اعصار، اعتقاد به «انفتاح باب اجتهاد» یعنی: باز بودن راه اجتهاد به روی هر پژوهشگر تلاشگر می باشد.

همه فقهای شیعه در طول تاریخ بر این عقیده بودند و باب اجتهاد را مفتوح دانسته اند.

اجتهاد از نظر آنها تغییر و تبدیل در احکام آیین، براساس مقتضیات زمان، یا حکم و اصلاح آن برای جلب رضایت مردم یا زمامداران و سلطه جویان نیست.

بلکه منظور از «اجتهاد» تلاش بی امان و کوشش فراوان، برای استخراج حکم شرعی از منابع اصلی، و پاسداری از آن به عنوان امانتی گران سنگ است که خداوند بر عهد فقها نهاده، و در روز بازپسین از آنها بازخواست خواهد کرد و مجتهد باید در آن روز وانفسا، که احدی نمی تواند به یاری احدی بشتابد، پاسخگو باشد.

یکی دیگر از ویژگیهای جهان تشیع «تقلید» است، و این مراجعه کردن توده مردم به متخصص فن می باشد.

یعنی: آن دسته از مردم که آگاهی گسترده از احکام دین ندارند و نمی توانند احکام شرعی را از منابع اصلی آن استخراج کنند، به یک مجتهد عادل که مورد اعتماد و استناد در احکام آیین می باشد، مراجعه کنند.

مجتهد پارسای سخت کوشی که هرگز در استنباط احکام کوتاهی

نمی‌کند، در برابر زمامداران تسلیم نمی‌شود، برای خشنودی مردم گام برنمی‌دارد، برای به دست آوردن جاه و مقام به نوگرانی و آسانگیری روی نمی‌آورد، و برای ترس از خدا، از هر گونه شهرت طلبی و جاه طلبی پرهیز می‌کند.

به همین دلیل است که مؤمنان به همه علمای ربّانی به ویژه به مراجع تقلید خود، احترام خاصی قائل هستند و آنها را شایسته هرگونه تجلیل و تقدیس می‌دانند.

برای شیعیان همین افتخار بس که علمای آنها در طول تاریخ مرزبان احکام دین و پاسدار حریم مذهب بودند و همواره با سخت کوشی بی نظیر احکام شرع را از سرچشمه آن به دست می‌آوردند. و در برابر حوادث دوران، تیرگیهای زمان، فتنه‌های فتنه‌گران و جنایتهای ستمگران، با قامتی استوار و پایمردی بی نظیر ایستادند.

همه اینها مرهون عالمان با اخلاص و پشتکاری مردمان با ایمان می‌باشد، که نه عالمان در راه حق از نثار جان دریغ ورزیدند و نه مردمان فریب بدعتگذاران را خوردند.

این مردم با ایمان بودند که دین خود را از پارسایان آموختند و دست رد بر سینه نامحرمان و نااهلان زدند، و از لاف زنان بی تقوا، که از امانت و درایت به دور، و در راه ظلال و هلاکت گم گشته و حیرانند، پیروی نکردند.

اینها همواره تعالیم رهایی بخش پیشوایان دین از اهل بیت پیامبر ﷺ را آویزه گوش خود قرار داده‌اند، که مطابق قرآن، سنت پیامبر و عقل سلیم می‌باشد.

در این رابطه احادیث فراوانی از معصومین علیهم السلام رسیده، که از آن جمله است حدیث شریف امام صادق علیه السلام، که پس از نکوهش فراوان از یهودیان، که از دانشمندان گمراه خود پیروی می کنند، فرمود:

« وَ كَذَلِكَ عَوَامُ أُمَّتِنَا إِذَا عَرَفُوا مِنْ فَقَهِائِهِمُ الْفُسْقَ الظَّاهِرَ وَالْعَصِيَّةَ الشَّدِيدَةَ وَالتَّكَالُبَ عَلَى حُطَامِ الدُّنْيَا وَحَرَامِهَا، وَإِهْلَاكِ مَنْ يَتَعَصَّبُونَ عَلَيْهِ وَإِنْ كَانَ لِإِصْلَاحِ أَمْرِهِ مُسْتَحَقًّا، وَبِالتَّرَفْرِفِ بِالْبِرِّ وَالْإِحْسَانِ عَلَى مَنْ تَعَصَّبُوا لَهُ وَإِنْ كَانَ لِلْإِذْلَالِ وَالْإِهَانَةِ مُسْتَحَقًّا، فَمَنْ قَلَّدَ مِنْ عَوَامِنَا مِثْلَ هَؤُلَاءِ الْفُقَهَاءِ، فَهُمْ مِثْلُ الْيَهُودِ الَّذِينَ ذَمَّهُمُ اللَّهُ تَعَالَى بِالتَّقْلِيدِ لِفِسْقَةِ فُقَاهِهِمْ، فَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَ الْفُقَهَاءِ صَانِتًا لِنَفْسِهِ، حَافِظًا لِدِينِهِ، مُخَالَفًا عَلَى كَوْنِهِ، مُطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ، فَلِلْعَوَامِ أَنْ يُقَلِّدُوهُ، وَ ذَلِكَ لَا يَكُونُ إِلَّا بَعْضُ فَقَرَاءِ الشَّيْءِ لِجَمِيعِهِمْ. فَأَمَّا مَنْ رَكَبَ مِنَ الْقَبَائِحِ وَالْفَوَاحِشِ مَرَكَبَ فُقَهَاءِ الْأَمَّةِ، فَلَا تَقْبَلُوا مِنْهُمْ عَنَّا شَيْئًا وَلَا كِرَامَةً »:

« عوام اُمت ما نیز چنین هستند، اگر از فقیهی فسق روشن مشاهده کردند، و تعصب شدید دیدند، و شاهد پرخاشگری آنان برای متاع پست و حرام دنیا شدند، و دیدند که او هر کسی را که از گروه او باشد نابودش می کند، اگر چه می توانست کار او را اصلاح کند و از تباهی او سبب سازد، و هر کسی را که از گروه او باشد با انواع ناز و نعمتها نوازش می کند، اگر چه شایسته هر گونه ذلت و تحقیر باشد.

هر یک از عوام شیعیان ما نیز اگر از یک چنین فقیهی تقلید کند، او نیز همانند آن گروه یهودیان می باشد که خداوند متعال آنها را به جهت پیروی از فقهای فاسد خود نکوهش نموده است.

اما آن فقیهی که در برابر هواهای نفسانی خویشان دار، در مرزبانی از

حریم دین و آیین پایدار، با امیال نفسانی و شیطانی در حال ستیز و در بر فرمانهای پروردگار مطیع و فرمانبردار باشد، بر عوام (آن گروه از شیعیان که به حدّ اجتهاد نرسیده‌اند) واجب است که از چنین فقیه‌ی تقلید کنند. این صفات یاد شده در تعدادی از فقهای شیعه یافت می‌شود، نه همه آنها ولی آن فقیه‌ی که همانند فقهای عامّه، بر مرکب پلیدیها و پستیها سوار شو چیزی از سخنان ما را از او نپذیرید و هیچ حرمت و ارزشی برای او قائل نشوید بر عالمان امت و پیروان راستین آنان لازم است که ابعاد گسترده مسئولیت سنگین خود را بشناسند و بر اهمیّت امانت بزرگی که بر دوش آنها نهاده شده واقف باشند.

باید تنها هدف و یگانه تلاش علمای دین، شناخت حق و پاسداری از حریم حق باشد و همه همّت خود را صرف استنباط احکام شرعی از منابع اصلی آن بنمایند. سپس آن را به انگیزه ادای وظیفه و انجام رسالت، د اختیار امت اسلامی قرار دهد. و هرگز به فزونی یار و انصار و کثرت پیرو طرفدار، اعتنا نکند و تشنه نام و نشان نباشد و گول زرق و برق دنیای چند روزه را نخورد و از دعوتهای مرگبار شیطان برهیزد و گفتار حضرت حق را آویزه گوش خود قرار دهد که می‌فرماید:

﴿ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ * لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ * ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ * فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ ﴾^۱

« اگر پاره‌ای سخنان به ما می‌بست، ما قدرت را از او می‌گرفتیم، و رگ گردنش را می‌بریدیم، پس کسی از شما نمی‌توانست از او حمایت کند. »^۲ و باید همه همّت و تلاش پیروان راستین نیز این باشد که برای ادای

دین و انجام وظیفه خود، احکام شریعت را از علمای عامل، پارسا، تقوا پیشه، وارسته، مخلص و مستقیم فرا گیرند، که هرگز زبان لاف زنان و گزافه‌گویان متوجه آنها نمی شود، زیرا از کارهای شبهه ناک پرهیز می کنند و خود را در معرض تهمتها قرار نمی دهند و در راه خود با تدبیر و اندیشه صحیح گام می سپارند و مسئولیت خود را با بصیرت کامل انجام می دهند و در روز بازپسین عذر خود را به درگاه خداوند منان عرضه می دارند.

مؤمنان با اخلاص هرگز از روی غفلت و شتابزدگی از کسی پیروی نمی کنند، برای سخنان پوچ یا زرق و برق دنیا و یا به جهت همسوئی در افکار و امیال خود دل به کسی نمی بندند، زیرا به خوبی می دانند که خداوند دانای راز و نهان مراقب اعمال آنهاست و به مقدار پر کاهی از موجودات زمین و آسمان بر او پر شده است.

آری ممکن است در شرایط خاصی، مردم در برابر راههای مختلفی که فرا روی آنها قرار می گیرد، سر در گم و حیران شوند و برای مدتی ندانند که باید چه بکنند و از چه راهی بروند؟! ولی این سر در گمی هرگز نباید به کوتاهی در وظیفه منتهی شود، بلکه باید با تیزبینی و تدبیر خود، وظیفه خود را تشخیص دهند، راه را از چاه باز شناسند، از فتنه ها پرهیزند و از گام سپردن در راههای شبهه ناک دوری گیرند، که خداوند هرگز حجت خود را تباه نمی سازد و نشانه های دین را مخفی نمی نماید. بلکه راه راست را فراره حق جویان و حق پویان آشکار می سازد، چنانکه خود می فرماید:

﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا، وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾

« آنانکه در راه ما تلاش کنند، بی گمان آنها را به راههای خود رهنمون

می شویم، که خداوند یار و همراه نیکوکاران است. »^(۱)

﴿ قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ، فَلَوْ شَاءَ لَهَدِیْكُمْ أَجْمَعِينَ ﴾

« بگو حجتِ رسا از آن خداست. اگر می خواست همگی شما را

هدایت می کرد. »^(۲)

امیدواریم با بیان این گفتار و تقدیم این نوشتار، به قسمتی از وظیفه

سنگینی که در برابر برادران ایمانی داریم، عمل کرده باشیم، و وظیفه

خیرخواهی و راهنمایی خود را به انجام رسانیده باشیم، که:

﴿ فَإِنَّ الذِّكْرَی تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِیْنَ ﴾

« یادآوری مژ منان را سود می بخشد. »^(۳)

تنها از او یاد می جویم، تنها به او پناه می بریم و تنها به سوی او

باز می گردیم و آخرین گفتار ما اساس و ستایش بیکران برای پروردگار

جهانیان است.

(۱) سوره عنکبوت، آیه ۶۹.

(۲) سوره انعام، آیه ۱۴۹.

(۳) سوره ذاریات، آیه ۵۵.

۷	پیشگفتار.....
۱۳	احکام تقلید.....
۱۷	احکام طہارت.....
۱۷	فصل اوّل: احکام آبہا.....
۲۲	فصل دوّم: احکام تخلّی.....
۲۵	احکام وضو.....
۳۵	احکام جبیرہ.....
۳۸	احکام مسلوس و مبطلون.....
۴۱	فصل چہارم: احکام غسل جبّیت.....
۴۶	فصل پنجم: احکام حیض.....
۵۳	فصل ششم: احکام استحاضہ.....
۵۹	فصل ہفتم: احکام نفاس.....
۶۲	فصل ہشتم: احکام احتضار حال جان دادن است.....
۶۵	مبحث اوّل: احکام غسل میّت.....
۶۹	مبحث دوّم: احکام کفن و حنوط.....

۷۲	مبحث سوّم: نماز میّت
۷۶	مبحث چهارم: دفن میّت
۸۱	فصل نهم: غسل مسّ میّت
۸۳	فصل دهم: غسل های مستحب
۸۵	فصل یازدهم: احکام تیمّم
۸۵	مبحث اوّل: موارد تیمّم
۸۷	مبحث دوّم: چیزهایی که تیمّم بر آنها صحیح است
۹۰	مبحث سوّم: کیفیت و شرایط تیمّم
۹۲	شرایط تیمّم
۹۴	مبحث چهارم: احکام تسبیح
۹۶	فصل دوازدهم: پیرامون اعلات از نجاسات
۹۶	مبحث اوّل: نجاسات
۱۰۱	احکام نجاسات
۱۰۶	مبحث دوّم: مطهّرات
۱۱۴	بخش پایانی: احکام ظرفها
۱۱۵	احکام نماز
۱۱۸	فصل اوّل: نمازهای یومیّه و اوقات آنها
۱۲۴	فصل دوّم: احکام قبله
۱۲۶	فصل سوّم: لباس نمازگزار
۱۳۰	فصل چهارم: مکان نمازگزار
۱۳۷	فصل پنجم: اذان و اقامه
۱۴۳	فصل ششم: نیت

فصل هفتم: تکبیره الاحرام	۱۴۶
فصل هشتم: قیام	۱۴۹
فصل نهم: قرائت	۱۵۲
قنوت	۱۶۰
فصل دهم: رکوع	۱۶۲
فصل یازدهم: سجده	۱۶۶
فصل دوازدهم: تشهد و سلام	۱۷۱
فصل سیزدهم: ترتیب	۱۷۵
فصل چهاردهم: والات	۱۷۶
بخش الحاقی: پیرامون تعیینات نماز	۱۷۶
فصل پانزدهم: مبطلات نماز	۱۷۹
فصل شانزدهم: نماز جمعه	۱۸۶
فصل هفدهم: نماز آیات	۱۸۹
فصل هجدهم: نماز قضا	۱۹۴
فصل نوزدهم: نماز جماعت	۲۰۱
مبحث اول: شرایط و موارد صحت نماز جماعت	۲۰۲
مبحث دوم: شرایط امام جماعت	۲۰۸
مبحث سوم: احکام جماعت	۲۱۰
فصل بیستم: خلل در نماز	۲۱۴
مبحث اول: حکم زیاده و نقیصه در نماز	۲۱۴
مبحث دوم: شک در نماز	۲۱۵
مقام اول: شک در نماز و افعال آن	۲۱۵

مقام دوم: شک در رکعتهای نماز.....	۲۱۷
مبحث سوم: سجده سهو و قضای اجزای فراموش شده.....	۲۲۱
مبحث چهارم: نقص و خلل در نمازهای مستحبی.....	۲۲۵
فصل بیست و یکم: نماز مسافر.....	۲۲۷
مبحث اول: شرایط سفر.....	۲۲۷
مبحث دوم: چیزهایی که سفر را قطع می کند.....	۲۳۴
مبحث سوم: احکام مسافر.....	۲۳۹
فصل بیست و دوم: برخی از نمازهای مستحب.....	۲۴۲
احکام روزه.....	۲۴۷
فصل اول: چیزهایی که روزه را باطل می کند.....	۲۴۸
فصل دوم: شرایط صحت روزه.....	۲۵۵
راه ثبوت هلال.....	۲۶۲
فصل سوم: احکام قضا و کفاره.....	۲۶۴
فصل چهارم: احکام روزه قضا.....	۲۶۸
احکام زکات.....	۲۷۱
مبحث اول: زکات مال.....	۲۷۲
فصل اول: زکات نقدین.....	۲۷۴
فصل دوم: زکات شتر و گاو و گوسفند.....	۲۷۶
فصل سوم: زکات غلات.....	۲۸۱
فصل چهارم: مصرف زکات و شرایط مستحق آن.....	۲۸۵
فصل پنجم: بقیه احکام زکات.....	۲۹۰
مبحث دوم: زکات فطره.....	۲۹۲

۲۹۹	احکام خمس
۳۰۰	فصل اوّل: چیزهایی که به آنها خمس تعلق می گیرد
۳۱۲	فصل دوّم: موارد مصرف خمس
۳۱۹	امر به معروف و نهی از منکر
۳۲۱	بخش اوّل: امر به معروف و نهی از منکر و شرایط آنها
۳۲۵	بخش تکمیلی
۳۲۷	بخش دوّم: بخش از گناهان کبیره
۳۳۴	بخش تکمیلی: پیرامون توبه
۳۳۷	بخش معاملات
۳۳۹	احکام تجارت
۳۷۹	مقدمه معاملات حرام
۳۴۹	بخش تکمیلی
۳۵۷	فصل اوّل: عقد بیع
۳۵۹	فصل دوّم: شرایط خریدار و فروشنده
۳۶۲	فصل سوّم: شرایط جنس و بهای آن
۳۶۸	فصل چهارم: احکام خیارات
۳۸۰	فصل پنجم: احکام شرط
۳۸۳	فصل ششم: احکام تحویل کالا و دریافت بهای آن
۳۸۸	فصل هفتم: احکام نقد و نسیه
۳۹۱	فصل هشتم: احکام رأس المال
۳۹۳	فصل نهم: احکام ربا
۴۰۱	فصل دهم: احکام سلف (پیش فروش)

فصل یازدهم: احکام خرید و فروش میوه‌جات، غلات و سبزیجات.....	۴۰۵
فصل دوازدهم: احکام اقاله.....	۴۱۱
بخش پایانی: احکام شفعه.....	۴۱۲
مقام اوّل: تعیین حدود حق شفعه.....	۴۱۳
مقام دوّم: صاحب حق شفعه.....	۴۱۶
مقام سوّم: احکام شفعه.....	۴۱۹
عقد اجاره.....	۴۲۱
فصل اوّل: ارکان اجاره.....	۴۲۱
فصل دوّم: احکام اجاره.....	۴۲۶
بخش تکمیلی احکام سرقفلی.....	۴۳۷
خاتمه: راه‌های دیگر استفاده از منافع.....	۴۳۸
مبحث اوّل: استفاده از منافع با صحت اجرت آنها.....	۴۳۹
مبحث دوّم: جُعّاله.....	۴۴۱
احکام مضاربه.....	۴۴۵
احکام مزارعه و مساقات.....	۴۵۳
مبحث اوّل: احکام مزارعه.....	۴۵۳
مبحث دوّم: احکام مساقات.....	۴۵۷
مبحث سوّم: برخی از احکام مشترک بین مزارعه و مساقات.....	۴۵۹
احکام عاریه.....	۴۶۳
احکام ودیعه (امانت).....	۴۶۵
احکام شرکت.....	۴۷۱
احکام سبق و رمایه.....	۴۷۹

۴۸۳	احکام قرض و بدهی
۴۹۴	بخش تکمیلی: پیرامون تقاض
۴۹۷	احکام رهن
۵۰۷	احکام کفالت
۵۱۱	احکام ضمان
۵۱۵	احکام حواله
۵۱۷	تذکر:
۵۱۹	احکام حَجَر
۵۲۵	در مورد اولیا
۵۲۹	احکام صلح
۵۳۳	احکام وکالت
۵۳۷	احکام هبه
۵۴۱	احکام صدقات و موقوفات
۵۴۲	مبحث اول: احکام وقف
۵۴۲	فصل اول: وقف و اقسام آن
۵۴۶	فصل دوم: صیغه وقف و شرایط آن
۵۵۳	فصل سوم: احکام وقف
۵۶۱	فصل چهارم: احکام حبس، سُکْنی، عُمری و رُقْبی
۵۶۴	مبحث دوم: احکام صدقات
۵۷۱	احکام وصیت
۵۷۳	فصل اول: در بیان آنچه وصیت با آن محقق می شود
۵۷۷	فصل دوم: احکام وصیت کننده و وصیت شونده

فصل سوّم: احکام وصی ۵۸۰

فصل چهارم: احکام چیزهایی که درباره آنها وصیت می شود ۵۸۴

فصل پنجم: احکام وصیت ۵۹۱

فصل ششم: راه ثبوت وصیت ۵۹۵

بخش پایانی: تصرفات منجز ۵۹۷

احکام ازدواج ۶۰۱

آغاز سخن در روابط مرد و زن با جنس موافق و مخالف ۶۰۴

فصل اوّل: آداب و سنن ازدواج ۶۱۱

فصل دوّم: احکام عقد نکاح و اولیای عقد ۶۱۶

فصل سوّم: موجبات حرمت ازدواج ۶۲۰

فصل چهارم: ازدواج موقت ۶۲۲

فصل پنجم: عیبهایی که موجب فسخ می شود ۶۳۴

فصل ششم: احکام مهریه ۶۳۹

فصل هفتم: احکام تقسیم و ناشزه بودن زن ۶۴۴

فصل هشتم: احکام اولاد ۶۴۸

فصل نهم: احکام نفقه ها ۶۶۰

احکام طلاق و ملحقات آن ۶۶۷

فصل اوّل: حقیقت طلاق، صیغه طلاق ۶۶۹

فصل دوّم: شرایط طلاق ۶۷۲

فصل سوّم: احکام طلاق ۶۷۸

فصل چهارم: احکام عدّه ۶۸۴

فصل پنجم: احکام طلاق خیار و ارجاع ۶۹۴

فصل ششم: احکامِ ظهار.....	۷۰۰
فصل هفتم: احکامِ ایلاء.....	۷۰۵
احکامِ نذر و عهد و سوگند.....	۷۰۷
فصل اوّل: احکامِ نذر کننده، عهد کننده و سوگند خورنده.....	۷۰۷
فصل دوّم: صیغهٔ نذر، عهد و قسم.....	۷۰۹
فصل سوّم: در متعلّق نذر و عهد و قسم.....	۷۱۲
احکامِ کفّارات.....	۷۱۹
احکامِ اقرار.....	۷۲۷
احکامِ غصب.....	۷۳۱
احکامِ احیاءِ موات.....	۷۳۹
اماکنِ عمومی و اموالِ همگانی.....	۷۴۵
احکامِ گمشده ها.....	۷۵۱
فصل اوّل: احکامِ لقیط (کودکِ سرِ راهی).....	۷۵۱
فصل دوّم: احکامِ ضالّه.....	۷۵۴
فصل سوّم: احکامِ لقطه (اشیاءِ کمشیده).....	۷۵۸
احکامِ شکار و سربریدنِ حیوانات.....	۷۶۹
باب اوّل: احکامِ شکار.....	۷۶۹
فصل اوّل: شکارِ حیوانی که خونِ جهنده دارد.....	۷۶۹
فصل دوّم: شکارِ حیوانی که خونِ جهنده ندارد.....	۷۷۴
باب دوّم: احکامِ سربریدن.....	۷۷۶
فصل اوّل: کیفیتِ سربریدن و نحر کردن.....	۷۷۶
فصل دوّم: شرایطِ ذبح و نحر.....	۷۷۹

۷۸۳	احکام خوردنیها و آشامیدنیها
۷۸۳	فصل اول: حیواناتی که ذاتاً حرام گوشتند
۷۸۶	فصل دوم: حیواناتی که بجهتی حرام گوشت می شوند
۷۹۰	فصل سوم: اعضاء حلال و حرام حیوان
۷۹۴	فصل چهارم: برخی احکام عمومی
۷۹۹	احکام ارث
۸۰۰	وارثان سببی
۸۰۱	فصل اول: موانع ارث
۸۰۳	فصل دوم: احکام ارث طبقه اول
۸۱۰	فصل سوم: احکام ارث طبقه دوم
۸۱۴	فصل چهارم: احکام ارث طبقه سوم
۸۱۷	فصل پنجم: احکام ارث به ولاء
۸۲۰	بخش پایانی: در بیان برخی از مسائل مهم ارث
۸۲۵	احکام دیه
۸۳۵	مسائل حل و فصل عشائری
۸۳۹	فهرست